

15 septembrie 2023

Câteva din vocile Festivalului George Enescu

Text de Costin Popa

Așadar, Festivalul George Enescu a ajuns și în cocheta sală a Teatrului Odeon, poate nu cea mai potrivită pentru muzică din punct de vedere acustic, al sonorității ambientale. Totuși, publicul s-a acomodat rapid cu reverberația naturală sau mai bine zis cu modesta ei prezență, așa încât a putut aprecia la justă valoare orchestra, corul, soliștii.

Pentru că a fost o serată complexă, cu arii, duete și scene din opere puțin sau chiar deloc reprezentate la nivel internațional. Și dacă a existat un titlu foarte cunoscut, cum ar fi „Bărbierul din Sevilla” de Rossini, aria lui Almaviva „Cessa di più resistere” din final nu se cântă aproape deloc în spectacolele curente, din cauza dificultății sale.

Alcătuirea programului s-a datorat dirijorului Gabriel Bebeșelea, fondatorul și conducătorul ansamblului european „Musica ricercata” („Muzică cercetată”), mai mult decât atât, doctor în muzicologie care forează în colbul arhivelor de epoci belcantiste, de tranziție spre belcanto-ul romantic al primei jumătăți din secolul XIX și nu numai.

Opera rara la Odeon

A propus două subtitluri pentru concertul său, mai întâi ineditul „Transilvania (Bel)cantans”, cuprinzând uverturi și arii de Rossini și Donizetti, iar în partea a doua fragmente din practic necunoscuta melodramă „La foresta di Hermanstad” („Pădurea Sibiului”) de Valentino Fioravanti (1764 – 1837), cu premieră absolută în 1812, un manuscris redescoperit la Napoli în zilele noastre, chiar de Gabriel Bebeșelea.

„Musica ricercata” și Gabriel Bebeșelea

„Musica ricercata” este o formație camerală restrânsă, care atrage atenția de la primul atac al viorilor, urmat de expoze filigranate, de prezentarea cultivată a delicateții articulării și fineții de expresie. Așa s-a remarcat ansamblul în Uverturile operelor „La pietra del paragone” („Piatra de încercare”), „Ciro in Babilonia” sau în introducerea ariei Fiorillei („Turcul în Italia”), semnate de Rossini. La fel și în acompaniamente. Faimoasele *crescendi* ale maestrului de la Pesaro au avut admirabile construcții graduale, totul datorându-se concepției și cunoașterii stilistic perfecte a partiturilor rossiniene de către Gabriel Bebeșelea, recunoscut specialist al unei asemenea muzici, pe care a dirijat-o și la celebrul festival dedicat marelui compozitor belcantist.

Pe parcursul serii, după ușoarele neglijențe de la început, suflătorii și-au regăsit echilibrul până la cavatina Elisenei („La foresta di Hermanstad”) ridicându-se la nivelul cordarilor. În aceeași secvență, bila albă a mers către primul violoncel (oare cum îl chema?), autorul unui remarcabil solo de cantilenă.

Cu gestică-i minimalistă, foarte atentă, concentrată, clară, riguroasă și didactică, Gabriel Bebeșelea a indus spiritul epocii componistice, a urmărit soliștii cu precauțiune.

Baritonul Mihail Dogotari a cântat cel mai mult, remarcându-se prin timbrul plăcut, puțin îngolat și cu note înalte nu foarte vibrante la debutul cu aria lui Taddeo (Rossini, „Italianca în Alger”) sau chiar în cea a lui Ranuccio (Donizetti, „La zingara” - „Țiganka”), după care s-a distins prin continuitatea frazării și accentele expresive (Fioravanti, aria lui Oswaldo și duetele cu Elisena), ca și prin eleganța cântului (Fioravanti, duetul cu Almarico). Evitarea monotoniei în adresare trebuie să-l preocupe.

Veche colaboratoare a ansamblului „Musica ricercata” și cu preferințe pentru literatura muzicală veche sau belcantistă, soprana Rodica Vică cunoaște și stăpânește stilul, adăugând glasului, pe cât posibil, rotunjimi de sunet și omogenizări de emisie vocală, urmărind cu grijă intonația. Agilitățile atât de necesare au fost bine executate iar intențiile vocale au mers de la liric la dramatic în aria Fiorillei, a Lucreziei (Donizetti, „Era desso il figlio mio” din „Lucrezia Borgia”). Rodica Vică a mai cântat duetele Elisena – Oswaldo din „La foresta di Hermanstad” cu Mihail Dogotari și marea cavatină „Se voi mi circondate” din același opus, plină de fiorituri cu tentă vehementă și încheiată cu o scurtă supra-acută.

Lawrence Brownlee

Vedeta serii a fost tenorul afro-american Lawrence Brownlee, un nume de marcă al tuturor marilor teatre de operă ale lumii, posesorul unei voci de înaltă calitate, generos îmbrăcată în armonice nobile, catifelate, extinsă pe ambitus și cu largi capabilități de *canto spianato* și *canto fiorito*. După șocul produs la primul contact cu personalitatea sa vocală în aria lui Uberto din „Doamna lacului” (Rossini), a venit mult așteptata arie frecvent eludată din „Bărbierul din Sevilla”. Linia vocală fluidă, legato-ul impecabil, respirația ideală și acuratețea agilităților rossiniene au fascinat inclusiv în registrul acut. Aduag atacurile notelor înalte, sonoritățile moi, ca să completez o panoplie de virtuți evidente și în celelalte momente ale serii, cavatina lui Almarico, duetul Oswaldo - Almarico (cu Mihail Dogotari) din „Pădurea Sibiului”.

Pentru bună regulă și completa imagine a serii, poate și la pasiv s-ar putea adăuga niște rânduri, o pasageră scurtă răgușeală provenită dintr-un disconfort vocal sugerat de artist s-a strecurat în cavatina lui Almarico, ca și unele sonorități nazale sau note acute prea larg focusate, mai puțin concentrate. Concluzia? Îl așteptăm pe Lawrence Brownlee în singura producție rossiniană de la Opera Națională București, „Bărbierul din Sevilla”.

Seara s-a încheiat cu „Inni di gioia” din opera lui Fioravanti, în compania celor trei soliști.

La concert a participat și o formație ultra redusă provenită din Corul „Preludiu”, cu plăpânde adresări adiacente unora dintre momentele din opusurile de Donizetti, Rossini și Fioravanti.

Memorabilul concert cu „Pelléas și Mélisande” i-a fericit pe cei 100 de spectatori de la Sala Radio

Prezentarea operei lui Debussy a fost fără îndoială unul din momentele de maximă importanță ale Festivalului George Enescu. În fața a cca 100 de spectatori! Sociologii ar putea analiza, noi am putea oferi variante de studiat, într-o ordine aleatoare. Ar fi... versiune concertantă a unui opus valoros, lung, de atmosferă dar fără șlagăre fredonabile și lipsit de spectacolul scenic definitiv al operei, apoi rivalitatea cu alte manifestări grele programate concurențial la Ateneu și la Sala Palatului într-un grafic orar suprapus și neșalonat suficient. Publicitatea a fost la fel ca pentru tot festivalul, nimeni nu a intervenit

pentru întărirea reclamei și susținerea vânzării билетelor în previzibilele probleme punctuale.

Cert este că un dirijor, celebrul Lawrence Foster, o distribuție foarte bună, cu cântăreți neexpirați, în plină vigoare vocală, o orchestră galonată (a Operei Maghiare din Cluj-Napoca, una dintre cele mai competitive de gen din țară) și Claude Debussy însuși nu au cântărit suficient în favoarea audienței. Ce mai tura-vura, cei care au absentat din sală au pierdut.

Ușor ironic, dirijorul s-a adresat publicului înainte de a ridica bagheta „Make yourselves comfortable!” („Faceți-vă comози!”).

Lawrence Foster

Cheia majoră a succesului tălmăcirii ideale, hieratice, misterioase, melancolice, filosofic - metafizice a fost bagheta măiastră a lui Lawrence Foster, 82 de ani, ce a generat punerea în pagină a suflului impresionist din portativele lui Debussy și expresia ideatic - dramaturgică coroborată cu libretul compozitorului, scris pe baza piesei simboliste a lui Maurice Maeterlinck. A electrizat întreg platoul, pe cei 100 de spectatori, printre care pianistul Dan Grigore care nu mai contenea cu aplauzele și ovațiile la sfârșit.

Muzica s-a scurs prin brațele dirijorului, modelatoare a întregului și inducând sonorități mătăsoase într-o orchestră a cărei

primă calitate a fost coerența între partide, reunirea tuturor sunetelor într-o osmoză perfectă. Scurtele interludii dintre scene au completat atmosfera nu numai prin transparența coardelor înalte, ci și a suflătorilor în alamă (ce raritate!). Întunecimea violoncelor și contrabașilor au prevestit stările încordate ale deznodământului.

Pentru rolul Pelléas a venit tenorul francez Stanislas de Barbeyrac, o voce cu timbralitate rotundă, irizații baritonale și cânt plin de nuanțe. Desenarea frazelor lui Debussy a fost minuțioasă, cu expresivitate continuă, legato imperial, culori ca pentru un *lied*, accente sau moliciuni de sunet înfățișate prin *mezzecoci*, în sublinierea diverselor atitudini și stări ale personajului. Adresările duioase, zicerile plutitoare au alternat cu tente pasionale, în acute eroice, chiar, ale unui spirit îndrăgostit și temător în fiorul infinit al dragostei pentru Mélisande.

Același sentiment i l-a împărtășit timorat și iubita (soprana germană Annika Gerhards), posesoarea unui glas firav, poate prea firav, impregnat de un lirism eteric, o artistă ce a conturat un personaj a cărui sensibilitate trepidantă a fost interior întreținută și rareori exteriorizată.

Annika Gerhards, Lawrence Foster, Alexandre Duhamel

Baritonul francez Alexandre Duhamel a fost Golaud cu timbralitate sumbră și asprime de glas, potrivite eroului său. Cu note înalte solide și adresări severe, a afișat un extrovertit dramatism în actul al III-lea dar, întrucât artistul este un stăpânitor de variate expresii, nimic nu a fost uniform în derularea cântului său, scena cu micul Yniold a fost puternic tensionată prin tirada întrebărilor, iar finalul i-a smuls tente imploratoare de iertare în ultimele clipe ale muribundeii Mélisande.

Provenită din ansamblul Operei Maghiare din Cluj-Napoca, soprana Noemi Modra, născută la Târgu Mureș în 1993, poate fi o viitoare Mélisande, grație cântului fluid, încărcat de sensuri și strălucitor, așa cum a demonstrat în rolul Yniold.

Bas armeano-german, Vazgen Gazaryan a fost Arkel, cu glas puternic și profund, declamații dense și decise, dar și capabil de subtilități rafinate.

În rolul Geneviève a cântat mezzosoprana germană Nadine Weissmann, cu timbru plăcut, sunete grave mohorâte, emoționantă în interpretare și ușoare asprimi în registrul acut.

Bas-baritonul american Justin Hopkins a susținut două roluri mici, Medicul și Ciobanul.

Relația între personaje a fost simplă, statică, o privire, un gest, totul a mers exprimat prin muzică și inflexiuni vocale.

Am derulat numele artiștilor serii. Un numitor comun îi caracterizează și anume stăpânirea stilului muzicii franceze, cu știința declamației legate de sensurile intime ale cuvântului, cu paleta de nuanțe și colorizări plastice, sugestive, alături de cursivitatea executării desenului melodic. Repet și subliniez, toți aceștia, dirijorul și instrumentiștii au dus la bun sfârșit o seară realmente memorabilă.

Opera „Billy Budd” de Benjamin Britten...

... s-a cântat în concert la Sala Palatului, plină cam pe jumătate, o primă audiție națională în execuția Orchestrei și Corului de bărbați ale Filarmonicii George Enescu, sub bagheta finlandezului Hannu Lintu, dirijor de cor Iosif Ion Prunner și cu concursul unor soliști străini printre care s-au aflat doi români, baritonul Mihai Damian (Donald) și tenorul Cosmin Ifrim (Squeak). S-a prezentat versiunea revizuită de compozitor în 1960, prolog, două acte și epilog, cu

premieră la Opera Regală Covent Garden în 1964, dirijor legendarul Georg Solti. Prima audiție absolută, originalul în patru acte, avusese loc în 1951 pe aceeași scenă dar condusă de însuși Benjamin Britten, cu un succes nebun, 15 rechemări la rampă.

„Billy Budd”, op. 50 a fost compusă pe un libret scris de E. M. Forster și Eric Crozier, bazat pe nuvela cu același nume de Herman Melville. Este o lucrare a cărei acțiune se petrece pe un vas englez de luptă la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în lumea aspră a marinarilor, un univers bărbătesc. Cu toată dramaturgia dură venită din specificul vieții pe mare în vreme de război, în care sunt prezente intrigi și conflicte, trama nu este lipsită de crochiuri introspective, de reflecții filosofice aduse îndeosebi de Căpitanul Vere. Pedepse corporale, divergențe, atracții homosexuale, tabere, uneltiri, crime, un proces pentru aplicarea legilor Regatului, revolte, execuția eroului titular... nu lipsește nimic. Există și un Iago în tot acest *story*, în persoana lui John Claggart, ofițer de securitate. Plus acoliții acestuia, Mr. Flint, comandant și Mr. Redburn, prim-locotenent, lui Billy Budd rămânându-i apropiați bătrânul marinar Dansker și, pe cât posibil, Căpitanul Vere. Pe de-a-ntregul, spiritul opusului a fost prins de dirijor și interpreți, astfel încât veridicitatea întâmplărilor, a deznodământului au fost elocvent puse în pagină.

Orchestra și Corul de bărbați ale Filarmonicii George Enescu

Componistic, primul act este pregătirea mult mai dramaticului act secund. Muzica lui Britten este leitmotivică, declamativă, plină de dialoguri, în intervale sonore dificil de cântat pe toată înălțimea portativului și deasupra lui, cu note puternic atacate pe toate ambitusurile vocilor. Apar dese expresii de caracter la unele personaje, într-un cuvânt o scriitură complexă, pretențioasă, de la liric la dramatic.

Aș începe cu Căpitanul Vere, tenor cu linie de cânt liric dar adresări incisive, penetrante, rol revenit lui Peter Wedd, care trece de la reflecțiile psihologice din Prolog, prin frământările și deciziile ferme de stăpân al vasului, revenind la cugetări, amintiri, remușcări în Epilog. Scenele Vere – Claggart, Budd – Vere sau Budd – Claggart - Vere din actul al doilea au forță, dinamică și tensiune. Un personaj complex, în sufletul căruia presimt noblețea nepotrivită anturajului în care muncește acest Edward Fairfax Vere.

Vocea lui Billy Budd (Ville Rusanen) a fost de bariton liric înalt, cu tente tenorale și aici cred că am asistat la un *miscast* de alegere a *Fach*-ului vocal, din cauza culorii de glas care ar fi trebuit să fie de bariton autentic, spre a se diferenția puternic de cea a lui Vere, adevărat tenor. Nu înseamnă că Rusanen nu a trăit rolul în toată dimensiunea lui. Mă gândesc la marele monolog din actul secund, apoi la previziunile pe care și le face pentru execuție și înmormântare, de-a dreptul răscolitoare.

Timo Riihonen (John Claggart) a dominat platoul cu glas cutremurător de bas viguros, masiv, profund. Au înfricoșat *Credo*-ul din primul act sau scena cu Novicele biciuit (Tuomas Miettola, tenor), ca și confruntarea cu Căpitanul Vere, stilul șerpăros prin care a inoculat intrigile la adresa lui Budd, în care vocea a căpătat tente și mai teribile prin subtilitatea lor.

Ville Rusanen, Hannu Lintu, Peter Wedd

De fapt, toată distribuția a înfățișat glasuri ideale unor asemenea roluri și scriituri, cu pregătire exemplară. În afara celor deja numiți, îi notez pe baritonul Jonathan McGovern (Mr. Redburn), bas-baritonii Andrew Foster-Williams (Mr. Flint) și Daniel Okulitch (Ratcliffe), basul Matti Turunen (Dansker), tenorul Christopher Gillett (Red Whiskers), baritonii Charles Rice (Prietenul novicei) și Jacob Phillips (Prim ofițer), bașii Barbaby Rea (Nostrom) și Edward Grint (Ofițer secund), tenorul Paul Curievici (Gabier). Un *cast* foarte dezvoltat, pe măsura acțiunii.

Dirijorul Hannu Lintu a surprins cu profesionalism și climaxul de bază, și stările conflictuale, și reflexivitățile interioare, atât de importante în operă. Orchestra filarmonică bucureșteană a fost tălmăcitoarea intențiilor dirijorului, răspunzând cu promptitudine tuturor impulsurilor venite din baghetă.

O notă mare se cuvine Corului de bărbați, cu intervenții potrivite încă din primele pagini, vădind omogenitate, culori aproape funebre la reîntoarcerea Novicelui biciuit, apoi dând ecouri sugestive ca o suflare de vânt. Sunt numai câteva probe ale semnificațiilor pe care coriștii le-au urmat în sublinierea atmosferei.

Proiecțiile multimedia pe fundal și lateralele scenei au fost ideate de regizoarea Carmen Lidia Vidu, în formă de benzi desenate cu imagini stilizate de eroi și locuri, ușor naive. Dar au ajutat, alături de supratitrarea foarte vizibilă, unei mai bune înțelegeri a desfășurării acțiunii.

Atenție! Actoria fiind nulă în concert, spectacolul rămâne... spectacol.